

4. Вересов В.М. Адміністративна відповідальність за насильство в сім'ї: проблеми вдосконалення законодавства / В.М. Вересов // Права людини в діяльності органів внутрішніх справ України : матеріали наук.-практ. конф. (11-13 травня 2006 р.). – К. : Титул, 2006. – С. 144–146.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї : Закон України від 25.09.2008 р. № 599 // Відомості Верховної Ради. – 2009. – № 13. – Ст. 153.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [голов. ред. В.Т.Бусел, редактори-лексикографи: В.Т.Бусел, М.Д. Василега-Дерибас, О.В. Дмитрієв, Г.В.Латник, Г.В.Степенко]. – К. : Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.

7. Євсюкова М. Деякі проблеми забезпечення проходження корекційних програм особами, які вчинили насильство в сім'ї з боку органів внутрішніх справ / М. Євсюкова // Дотримання прав людини в діяльності МВС / Харківська правозахисна група. – Х. : Права людини, 2009. – С. 156–158.

8. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: [навчально-методичний посібник] / [Бондаровська В.М., Бордіян Я.І., Булах Л.В., Журавель Т.В. та ін.] ; за заг. ред. В.М. Бондаровської, Т.В. Журавель, Ю.В. Пилипас. – К. : ТОВ «Видавничий дім «КАЛИТА». – 2014. – 282 с.

ОВСЯННИКОВА О. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових
та правоохоронних органів
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 347.97/99

ПОСАДА СУДДІ-СПІКЕРА: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті здійснено дослідження міжнародних стандартів відкритості судової гілки влади. На підставі аналізу міжнародних стандартів зроблено висновок про необхідність запровадження в судах посади судді-спікера, який буде наділений обов'язками щодо налагодження ефективної комунікації судів та засобів масової інформації. Розглянуто міжнародний досвід функціонування посади судді-спікера. Проаналізовані особливості запровадження посади судді-спікера в українських судах.

Ключові слова: *судова влада, суддя, суддя-спікер, комунікація, засоби масової інформації.*

В статье исследуются международные стандарты открытости судебной ветви власти. На основе анализа международных стандартов сделан вывод о необходимости введения в судах должности судьи-спикера, который будет наделен обязанностями, касающимися эффективной коммуникации судов и средств массовой информации. Рассмотрен международный опыт функционирования должности судьи-спикера. Проанализированы особенности должности судьи-спикера в украинских судах.

Ключевые слова: *судебная власть, судья, судья-спикер, коммуникация, средства массовой информации.*

The article is about research of international standards for judicial power branch openness. Based on international standards analysis a conclusion is made to introduce the position of judge-speaker, who will be responsible for organizing effective communication between courts and mass media. International experience on judge-speaker position functioning is reviewed. Specific traits of judge-speaker position in Ukrainian courts are analyzed.

Key words: *judicial power, judge, judge-speaker, communication, mass media.*

Вступ. У країнах із розвинутою демократією суди створені та функціонують для того, щоб належно здійснювати правосуддя з прагненням до відкритості та достатньої прозорості у функціонуванні, поважаючи право громадськості на отримання публічної інформації. Адже довіра до судової влади залежить від упевненості громадськості в чесності, незалежності, неупередженості, справедливості суду та поваги до судових рішень як мірила ефективності відновлення порушеного права. Так, у Рекомендації № (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи «Щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки» від 17 жовтня 2010 р. підкреслюється, що неможливо здійснювати правосуддя ефективно без довіри громадськості, яка є частиною суспільства, якому служать судді. Їм варто бути обізнаними щодо очікувань громадськості від судової системи та скарг на її функціонування (п. 20). Саме тому в демократичному суспільстві суди не можуть залишатися поза межами громадської дискусії щодо ефективності органів влади. Громадськість має бути в належний спосіб поінформована про стан речей у судовій системі.

Судді також повинні пам'ятати, що вони виконують в суспільстві чи не найважливішу роль – відправлення правосуддя. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» передбачає, що судді під час здійснення правосуддя повинні виявляти доступність, повагу до громадян і уважність, підтримуючи високий рівень компетентності, що потрібний для винесення рішень у будь-яких справах – рішень, від яких залежить гарантія особистих прав. Водночас Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) від 27 липня 2006 р. передбачають, що постійна увага з боку суспільства зобов'язує суддю прийняти на себе низку обмежень, і незважаючи на те, що пересічному громадянину ці обов'язки могли б здатися обтяжливими, суддя приймає їх добровільно та охоче [1; с. 28–29].

Водночас, незважаючи на вимогу дотримуватися максимальної відкритості в діяльності суддів, етичні норми обмежують можливість суддів публічно захищати свої рішення. У багатьох країнах заведено вважати дії суддів некоректними, якщо вони подають позови, пов'язані з критикою їхніх рішень. В Україні ст. 12 Кодексу суддівської етики прямо забороняє українським суддям робити публічні заяви, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набули чинності. Судді не дозволяється розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи [2]. Саме зважаючи на це, в судах та установах судової влади призначаються особи для роботи із пресою та по зв'язках із громадськістю (прес-секретарі), а також обираються судді-речники (судді-спікери) [3]. В Україні посада судді-спікера є новою, що обумовлює необхідність її детального дослідження.

Варто зазначити, що темою досліджень, які проводилися в Україні, здебільшого було налагодження ефективної комунікації судової влади із громадськістю та засобами масової інформації. Такі питання були розглянуті в роботах А. Алексеєва, П. Гвоздик, О. Єрмака, М. Закаблук, М. Лашкіної, М. Логунової, Л. Опришко, Л. Панкратової, В. Петренко, П. Соломона, Т. Суярко, Т. Якимця та інших. Через те що посада судді-спікера в Україні з'явилася нещодавно, дослідження основних теоретичних і практичних аспектів її функціонування перебуває на початковому рівні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження міжнародних стандартів та міжнародного досвіду функціонування посади судді-спікера, а також особливостей запровадження посади судді-спікера в українських судах.

Результати дослідження. Одним із стандартів діяльності суду в демократичному суспільстві є його обов'язок повідомляти громадськості суспільно важливу інформацію, комунікувати через засоби масової інформації (далі – ЗМІ). На необхідності інформування громадськості через ЗМІ щодо справ, які становлять суспільний інтерес, наголошується, зокрема, в Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи [4]. Звертається увага на те, що така інформація має подаватись регулярно. Крім того, відповідно до принципу публічного здійснення правосуддя, громадськість має право бути поінформованою через медіа про стан організації судочинства, а суди зобов'язані забезпечити доступ журналістів та інших працівників ЗМІ на судові процеси.

У Плані дій Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади, схваленому 13 квітня 2016 р. на 1253-му засіданні заступників міністрів Комітету Міністрів Ради Європи, проголошено необхідність посилення громадської довіри до судової влади і ширшого визнання вагомості її незалежності та неупередженості, зокрема шляхом гарантування прозорості в роботі судової влади та її відносинах із виконавчою та законодавчою гілками влади, а також шляхом активної політики представників судової системи і судів щодо ЗМІ та поширення загальної інформації із зваженням на права сторони захисту та гідності потерпілих.

Європейським судом із прав людини також чітко сформульовано роль, яку відіграють ЗМІ та суди в суспільстві. Якщо місією судів є вирішення спорів, то засоби масової інформації повинні мати можливість отримувати інформацію про діяльність суду, про перебіг справ, які він розглядає. Європейський суд у своєму рішенні «Ворм проти Австрії» [5] зазначив, що «попереднє обговорення може відбуватися і в інших місцях: чи то спеціальні журнали, чи то широка преса, чи громадськість». Значення такого обговорення полягає в тому, що суспільство одержує можливість отримувати інформацію про стан судових справ і системі судочинства загалом та відповідним чином їх оцінювати. Проте, як зазначено в рішенні Суду, «ЗМІ не мають виходити за межі, встановлені в інтересах належного здійснення правосуддя, хоч на них також лежить і обов'язок поширювати інформацію та погляди щодо самої діяльності судів, так само як і щодо інших сфер, які становлять безсумнівний суспільний інтерес <...>. Якщо інформація про судовий процес поширюється в такій формі, що веде до формування у громадськості власної думки про винуватість чи невинуватість особи ще перед рішенням суду, то це може викликати неповагу та недовіру до суду. Тому треба визнати шкідливою практику, коли ЗМІ виконують невластиві їм функції, перебираючи на себе роль суду, і самостійно інтерпретують питання про винуватість тієї чи іншої особи».

Узагальненням позиції Організації Об'єднаних Націй із питань взаємодії судів та ЗМІ є твердження про те, що «функцією та правом ЗМІ є збір та поширення серед громадськості інформації, висловлювань та критичних тверджень про судочинство, а також висвітлення судових справ до, після та під час судового розгляду, не порушуючи водночас презумпції невинуватості» [6].

Отже, зважаючи на міжнародні стандарти, ЗМІ мають право збирати та поширювати серед широкого загалу інформацію про діяльність судової гілки влади та про розгляд справ у судах. За ними визнається право повідомляти не лише нейтральну інформацію, а й критичні висловлювання про перебіг судового процесу. Водночас інформування громадськості може здійснюватись не лише тоді, коли розгляд справи завершено і рішення суду оприлюднено, а й до початку судового розгляду та під час судових слухань. Проте важливо, щоб ЗМІ відповідально ставились до висвітлення судових процесів і не виходили за встановлені межі. Саме тому критика різних аспектів судочинства, до якої вдаються журналісти, є не лише можливою, а за певних обставин і цілком виправданою [7, с. 11–12].

Традиційно так склалося, що судді висловлюють свою позицію через ухвалені ними рішення. Багато суддів, особливо в Україні, неохоче погоджуються на інтерв'ю, а деякі країни надають спеціальний захист суддям, поки триває конфлікт із пресою. У багатьох країнах світу законодавством встановлюється, що суддя не має права давати інтерв'ю та коментарі щодо справ, які перебувають у його провадженні і щодо яких ще не прийнято та

не оголошено рішення не тільки через етичні міркування. Адже інакше може виникнути підозра в упередженості судді, що є підставою для його відводу. Суддя також не зобов'язаний роз'яснювати ухвалене ним рішення, оскільки всі мотиви його ухвалення підлягають викладенню в його тексті, а рішення публічно оголошується й оприлюднюється. Втім, часто виникають ситуації, коли суддя виклав текст рішення суто юридичною мовою і стороні у справі важко зрозуміти його суть. Тоді суддя мусить роз'яснити своє рішення.

Між тим, зазначені обмеження не повинні перешкоджати судам інформувати громадськість про справи, які мають суспільний інтерес. Судова гілка влади, як і законодавча та виконавча, повинні комунікувати з громадськістю для підтримання довіри до них. Саме комунікативні функції в багатьох країнах світу виконують судді-спікери чи судді-речники, які, часто у співпраці з прес-службою чи прес-секретарем, професійно коментують ті чи інші питання щодо діяльності судів.

Аналізуючи світову практику, можна зазначити, що сполучною ланкою між судовими органами та ЗМІ здебільшого є прес-служби, прес-секретарі та «спікери» суду. Такі посади сьогодні стали невід'ємною частиною ефективної судової системи в розвинутих країнах світу, а їх професійність та оперативність є суттєвим важелем у ставленні громадян до структури.

Оскільки одним із завдань статті є дослідження міжнародного досвіду функціонування саме посади судді-спікера, проаналізуємо її становлення та розвиток у світі. Так, у своїй презентації «Порівняльний досвід у впровадженні судових комунікацій» [8] професор Пітер Соломон зазначив, що до кінця 1990-х рр. існували дві основні моделі комунікації судів із представниками засобів масової інформації та громадськості, а саме: європейська модель, згідно з якою функцію комунікації виконували конкретні судді (часто – голова суду), і американська модель, коли ключовою фігурою, яка здійснює комунікації від імені суду, був працівник апарату суду (представник суду, відповідальний за інформування громадськості). Однак протягом останніх десятиліть у деяких країнах Європи відбулось поєднання згаданих двох підходів у теперішню модель, в якій суди мають і суддю-спікера, і консультанта з питань комунікацій.

Сьогодні в багатьох країнах Європи питаннями взаємодії з журналістами в судах займаються безпосередньо самі судді. Наприклад, у Німеччині в судах призначаються конкретні судді-спікери, які вивільняють частину свого робочого часу від виконання суддівських обов'язків для того, щоб присвятити його зв'язкам із громадськістю. До їхніх повноважень належить, серед іншого, надання відповідей на запитання журналістів стосовно конкретних судових справ. В Іспанії було запроваджено посаду представника суду з питань комунікацій, що не призвело до безумовного усунення суддів від процесу спілкування із пресою. Судді та представники суду з питань комунікацій спільно виконують функцію інформування ЗМІ про рішення, ухвалені в конкретних справах, зокрема їхні власні рішення. Представники судів із питань комунікацій разом із суддями готують стислі інформаційні довідки щодо справ для журналістів і громадськості, допомагаючи суддям викладати суть справи простою і зрозумілою мовою, разом готуються до прес-конференцій та інтерв'ю суддів і виконують інші функції задля налагодження ефективної комунікації зі ЗМІ.

У Нідерландах кожен суд має одного або кількох «суддів-спікерів» – ця посада набула свого розвитку ще у 1970-х рр. Наприкінці 1990-х рр., для забезпечення підтримки діяльності суддів-спікерів, суди почали запроваджувати таку штатну посаду, як «радник із питань комунікацій». Судді-спікери та радники з питань комунікацій співпрацюють, розподіляючи функції й обов'язки між собою. Основною функцією суддів-спікерів є пояснення деталей конкретних справ представникам ЗМІ. Радники з питань комунікацій займаються такими питаннями, як дати слухань, загальні відомості щодо справ, а також використання знімальної апаратури в судовій залі. Вони також організують інтерв'ю із суддями та допомагають останнім підготуватись до них. Інформаційне наповнення веб-сайту суду також входить до функціональних обов'язків радників із питань комунікацій.

У Канаді форма відносин між громадськістю та ЗМІ різниться залежно від провінції. Так, багато судів провінцій і вищих судів у Канаді борються із браком фінансування й інших

ресурсів для комунікації – ситуація схожа на ту, що ми бачимо в Україні. Внаслідок цього в більшості юрисдикцій застосовують гібридний підхід, коли разом із суддями-спікерами працює низка людей, що мають інші обов'язки в судах, відповідають на запити ЗМІ та займаються питаннями доступу до інформації.

Що ж стосується України, то наразі ми можемо спостерігати, як судова влада нашої країни активно працює над створенням механізмів, які сприятимуть ефективному, без шкоди для здійснення неупередженого правосуддя, донесенню суспільно необхідної інформації до широкого загалу. Зокрема початком можна вважати розробку спільно Радою суддів України та Державною судовою адміністрацією України Стратегічного плану розвитку судової влади України на 2013–2015 рр., в якому серед пріоритетних завдань на відповідний період було зазначено підвищення громадської довіри до суду та пропонувалося вжити відповідних заходів: 1) забезпечити належний доступ громадськості до судової інформації, включаючи інформацію про судові процедури, функціонування судової системи та порядок захисту своїх прав та охоронюваних законом інтересів, забезпечити доступ сторін у процесі до повної та зрозумілої інформації щодо конкретних справ, а також доступ до судових рішень тощо; 2) розробити і впровадити національну концепцію комунікацій судової влади України, яка включатиме співробітництво зі ЗМІ, створення прес-центру судової влади для забезпечення єдності й однакості судової влади, належного реагування як на внутрішні, так і на зовнішні інформаційні запити й інформування суспільства про потреби, проблеми і досягнення української судової влади; 3) підтримувати відносини між судами і суспільством для підвищення правової культури суспільства та сприйняття роботи судів, водночас налагоджувати співпрацю таким чином, щоб запобігати конфлікту інтересів і не перешкоджати здійсненню правосуддя; включаючи належне й ефективне співробітництво із громадськими організаціями, навчальними закладами, зокрема, з метою виховання в дітей і підлітків поваги до судової влади, формування знань про їхні права та їх захист, та про функціонування судової системи загалом.

У Стратегії розвитку судової системи в Україні на 2015–2020 рр., затвердженої рішенням Ради суддів України від 11 грудня 2014 р., також наголошується на необхідності відновлювати довіру суспільства до судової системи. Серед заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети, у Стратегії виокремлюються такі: створення Комітету з питань комунікацій у Раді суддів України; створення та забезпечення належного функціонування прес-центру при Раді суддів України, підрозділів по роботі із пресою в усіх апеляційних округах; проведення в судах прес-конференцій; підготовка прес-релізів за результатами розгляду гучних справ; розробка практичних посібників та навчальних модулів у Національній школі суддів із питань PR та комунікацій та інші.

Крім того, у Кодексі суддівської етики, про який ми вже згадували, міститься норма стосовно того, що суддя повинен проявляти повагу до права на інформацію про судовий розгляд і не допускати порушення принципу гласності процесу. Суддя у визначеному законом порядку має надавати ЗМІ можливість отримувати інформацію, не допускаючи водночас порушення прав і свобод громадян, приниження їхньої честі й гідності, а також авторитету правосуддя. У Коментарі до Кодексу суддівської етики також зазначається, що суддям треба мати на увазі, що функцією і правом ЗМІ є збирання інформації та надання її суспільству, а також виступи з коментарями з питань здійснення правосуддя, зокрема у зв'язку зі справами, щодо яких планується здійснити, здійснюється, або завершено судовий розгляд, не порушуючи водночас принципу презумпції невинуватості.

У ст. 12 Кодексу зазначається, що суддя не може робити публічних заяв, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набули чинності. Суддя не має права розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи.

Правило щодо заборони коментування суддею справ, які перебувають у його провадженні, діє також у практиці Європейського суду із прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, у справі «Лавентс проти Латвії» (*Lavents v. Latvia*, № 58442/00, 28 листопада 2002р.) суд

встановив порушення ст. 6 Європейської конвенції із прав людини (далі – ЄКПЛ) через те, що суддя до ухвалення рішення у справі дала інтерв'ю, з якого можна дійти висновку про її власне переконання в неможивості виправдання обвинувачених. Так, суддя зробила в пресі таку заяву: «Сьогодні я ще не можу сказати, чи вирок буде обвинувальним, чи міститиме часткове виправдання». Інше інтерв'ю містило ще одне висловлювання судді: «Чесно кажучи, я не розумію захист і обвинувачених. Вони, бачите, не визнають себе винними! <...> Тоді доведіть свою невинуватість, от і все!». ЄСПЛ побачив в інтерв'ю ознаки упередженості та переконання судді у винуватості обвинувачених до розгляду справи по суті, та зазначив у рішенні, що такі твердження «явно вказували, що суддя вже переконана у вині заявника, принаймні за одним пунктом обвинувачення, і що вона виключає можливість того, що він виявиться цілковито невинуватим» [9].

Отже, у нормах як міжнародного, так і національного законодавства України заборона робити публічні заяви та коментувати в засобах масової інформації справи, які перебувають у провадженні суду, тісно пов'язана з такими обов'язковими вимогами до відправлення правосуддя, як незалежність і об'єктивність (неупередженість). Така заборона пов'язана з тим, що заяви або коментарі судді щодо справ, які перебувають у провадженні суду, можуть викликати у громадськості сумніви щодо об'єктивності (неупередженості) судді під час розгляду справи, а також поставити під сумнів законність ухваленого рішення, тобто, що рішення ухвалено судом відповідно до норм матеріального права і з дотриманням вимог процесуального права та на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин у справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Водночас потрібно відмежовувати поняття публічних коментарів, що стосуються суті справ або питань, які знаходяться у провадженні судді, від інших питань. Наприклад, якщо ЗМІ або зацікавлені члени суспільства через ЗМІ критикують ухвалене судом рішення, судді рекомендовано самостійно не відповідати на таку критику шляхом письмового звернення до ЗМІ чи коментарів, наданих під час судового засідання. Але водночас суддя не може й ігнорувати критику стосовно нього, тому актуальним є призначення в судах особи, уповноваженої відповідати на критичні висловлювання ЗМІ та громадськості.

До того ж судді мають усвідомлювати і пам'ятати, що вони перебувають під постійним і пильним контролем громадськості, яка часто бажає почути коментарі від суддів із багатьох інших питань, а не тільки стосовно ухваленого судом рішення. Саме тому для України стало вкрай необхідним запровадження в судах посади судді-спікера, який би мав змогу активно співпрацювати зі ЗМІ та громадськістю і давати ґрунтовні професійні відповіді на порушені питання.

На необхідності запровадження посади судді-спікера наголошувалося в рекомендаціях Міжнародної конференції «Зміцнення довіри до судової влади через покращення взаємної комунікації», схвалених рішенням Ради суддів України №14 від 12 березня 2015 р. Саме для практичного впровадження згаданих рекомендацій багатьма судами України були розроблені відповідні Положення про суддю-спікера, які визначають статус і обсяг його повноважень.

Для прикладу можна розглянути Положення про суддю-спікера Хмельницького окружного адміністративного суду. Відповідно до вищезазначеного Положення, суддя-спікер – це суддя конкретного суду, який уповноважений висвітлювати офіційну позицію від імені суду, брати участь у публічних заходах за участі представників засобів масової інформації, а також має інші повноваження, спрямовані на реалізацію комунікаційної стратегії суду. Суддя-спікер обирається зборами суддів серед суддів відповідного суду, тож і підзвітний він зборам суддів.

Щодо повноважень судді-спікера, то перш за все, суддя-спікер координує роботу головного спеціаліста – прес-секретаря суду – щодо інформаційного супроводження та комунікацій із засобами масової інформації та громадськістю. Окрім того, суддя-спікер: 1) здійснює інформаційний супровід засідань зборів суддів; 2) бере участь в регулярних або спеціальних прес-конференціях, брифінгах, інших заходах публічного характеру за участі представників

засобів масової інформації; 3) забезпечує інформування представників ЗМІ про заходи, які проводитиме суд; 4) бере участь в розробці комунікаційної стратегії суду, спрямованої на підвищення рівня довіри до суду як органу правосуддя; 5) надає офіційні коментарі, відповіді, інтерв'ю від імені суду представникам засобів масової інформації, зокрема у справах, що становлять суспільний інтерес; 6) погоджує прес-релізи, що готуються прес-секретарем суду; 7) вживає заходів щодо налагодження ефективної роботи між представниками засобів масової інформації та судом; 8) пропонує та вносить на розгляд зборів суддів модель реагування на критичні публікації щодо діяльності суду; 9) на виконання рішень зборів суддів готує коментарі, статті тощо, відповідаючи на негативну або помилкову публікацію стосовно суду; 10) має інші повноваження щодо реалізації комунікаційної стратегії суду.

Зазначається також, що для реалізації своїх повноважень суддя-спікер має право: 1) отримувати від суддів, працівників апарату суду будь-яку інформацію, необхідну для здійснення повноважень, передбачених п. 9 Положення; 2) звертатися до органів державної влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності й організаційного підпорядкування із запитом про надання інформації, необхідної для виконання обов'язків, зазначених у Положенні.

Зокрема підкреслюється, що під час підготовки матеріалів щодо конкретних справ суддя-спікер співпрацює із суддями, які брали участь у розгляді зазначених справ.

Отже, суддя-спікер може бути уповноважений спілкуватися із засобами масової інформації, надавати коментарі щодо законодавчих новел або роз'яснювати вимоги чинного законодавства у тій чи іншій частині. Як показує практика, такими не завжди бувають коментарі із приводу резонансних чи просто цікавих кримінальних або цивільних справ, які розглядаються судами. Можуть бути питання щодо застосування суддями Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, рішень Європейського суду із прав людини, аналізу європейської судової практики, зокрема в частині звернень до ЄСПЛ громадян України, а також інформація про заходи, вжиті національними судами для реалізації судової реформи. Для забезпечення об'єктивного висвітлення інформації суддям-спікерам необхідно бути обізнаними у справах, що перебували у провадженні суду, які мають суспільне значення. Під час надання інформації суддя-спікер має пам'ятати, що вона повинна бути надана в такій формі та її зміст має бути таким, щоб не допустити порушення прав і свобод громадян, які беруть участь у справі, убезпечити їхню честь і гідність, не допустити розголошення конфіденційної інформації. Надана суддею-спікером інформація в жодному разі не повинна зашкодити авторитету правосуддя. Щодо розглянутих судом справ, то суддя-спікер може говорити лише мовою тих доказів, на яких ґрунтується судове рішення [10].

Варто зазначити, що за останніми даними, у 675 судах уже налічується 730 суддів-спікерів [11], що свідчить про популяризацію посади. Однак після запровадження посади судді-спікера в українських судах залишається ще чимало спірних питань, які потребують уточнення з боку законодавця. Одним із таких є питання стосовно того, хто може звернутися до судді-спікера за наданням коментарів. У Рішенні Ради суддів України (далі – РСУ), яким було рекомендовано судам обрати зі свого професійного складу суддів-спікерів, не визначено коло осіб, які можуть до них звертатися. Безперечно, передусім автори документу мали на увазі саме представників ЗМІ, які задіяні у процесі висвітлення проблематики функціонування судової системи. Водночас немає жодних заборон щодо звернень до суддів-спікерів громадян, які не пов'язані з журналістикою, за роз'ясненнями з тих чи інших питань. Втім, такі громадяни повинні розуміти, що суддя-спікер не коментуватиме перебіг їхньої справи та не надаватиме їм юридичної консультації, оскільки зазначене виходить за межі його компетенції.

Друге цікаве питання – чи не буде заважати виконання обов'язків судді-спікера здійсненню правосуддя як основного обов'язку судді? Адже суддя-спікер повинен відкоригувати свій графік так, щоб належно виконувати і свої професійні обов'язки, і свою публічну функцію, а це іноді зробити дуже важко, беручи до уваги наявне надмірне навантаження суддів. Деякі місцеві суди виходять із такого становища, призначаючи на посади суддів-спікерів тих суддів, у яких завершився п'ятирічний строк призначення на посаду судді і які поки пере-

бувають на посаді без суддівських повноважень. Зазначимо, що в законодавстві немає жодної норми, яка б регламентувала досліджуване питання. Суддя, позбавлений повноважень через закінчення 5-тирічного терміну, залишається суддею, тобто є членом професійного колективу, отримує заробітну плату, бере участь у зборах суддів і має право голосу, а тому може безперешкодно виконувати функції судді-спікера.

Висновки. Звичайно, ми дослідили не всі проблемні питання, які виникають у процесі реалізації суддями-спікерами їхніх повноважень. Але можна дійти висновку, що судова влада, запровадивши посаду судді-спікера, з кожним роком стає більш відкритою, хоча, безумовно, суди зробили лише перші кроки обраним шляхом. Безперечно, питання довіри до суду з боку суспільства дуже болюче та стане ще більш актуальним, а отже, можна спрогнозувати, що інститут судді-спікера розвиватиметься. Вже сьогодні статус судді-спікера набуває престижу в суддівських колективах. Сподіваємось, із розвитком посади судді-спікера буде зростати взаєморозуміння між ЗМІ, громадськістю і суддями, а довіра до судової влади нарешті відновиться.

Список використаних джерел:

1. Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради Організації Об'єднаних Націй від 27 липня 2006 р. // Міжнародні стандарти незалежності суддів : збірка документів. – К. : Поліграф-Експрес, 2008. – 184 с.
2. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р. // Офіційний веб-сайт «Судова влада України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki\(1\).pdf](http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki(1).pdf)
3. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р. На засіданні заступників міністрів, п. 19 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a38
4. Рекомендація Rec (2003) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання інформації через засоби масової інформації стосовно кримінального судочинства, прийнята Комітетом Міністрів 10 липня 2003 р. на 848 засіданні заступників міністрів // веб-сайт Центру демократії та верховенства права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medialaw.org.ua/library/rekomendatsiya-rec-2003-13-shhodonadannya-informatsiyi-cherez-zasoby-masovoyi-informatsiyi-stosovno-kryminalnogo-sudochynstva/>
5. Рішення Європейського суду із прав людини у справі «Ворм проти Австрії» (1997) // веб-сайт Європейського суду із прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58087>
6. Мадридські принципи взаємодії засобів масової інформації та суддівської незалежності, поширені відповідно до Резолюції 1296 (ХНУ) Економічної та соціальної Ради ООН (11 лютого 1994 р.).
7. Опришко Л., Панкратова Л. Основи судової журналістики : [посібн.] – К. : 2016. – 152 с.
8. Соломон П. Порівняльний досвід у впровадженні судових комунікацій / П. Соломон
9. Рішення ЄСПЛ у справі «Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia, № 58442/00, 28.11.2002) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lawmix.ru/vas/138815/>.
10. Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 4 лютого 2016 р. № 1
11. Магнушевська К. Комунікація без фальшивих нот // К. Магнушевська / Закон і Бізнес. – Випуск 21 (1319). – 27.05–02.06.2017.

